

АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

ANALYSIS OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE UNDER INFORMATION ECONOMY CONDITIONS

Ефективність розвитку промислового підприємства залежить від багатьох факторів, насамперед управлінського характеру. У статті доведено, що в умовах інформаційної економіки локальне використання того чи іншого підходу в діяльності підприємства має низку обмежень. Використання основних постулатів одного підходу як базового передбачає виключення впровадження іншого підходу. Обґрунтовано доцільність використання комплексного підходу, що передбачає інтеграцію розглянутих методологічних підходів з урахуванням особливостей управління розвитком промислового підприємства та адаптації його до умов інформаційної економіки. Пропонується застосування до управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки не окремого методологічного підходу, а сукупності підходів, що стануть базою для комплексного підходу, який би враховував у собі переваги розглянутих підходів управління та виключав обмеження їх застосування згідно з вимогами інформаційної економіки.

Ключові слова: аналіз, методологія, управління, розвиток, промислове підприємство, інформаційна економіка.

В статті доведено, що в умовах інформаційної економіки локальне використання того чи іншого підходу в діяльності підприємства має ряд обмежень. Використання основних постулатів одного підходу як базового передбачає виключення впровадження іншого підходу. Обґрунтовано доцільність використання комплексного підходу, що передбачає інтеграцію розглянутих методологічних підходів з урахуванням особливостей управління розвитком промислового підприємства та адаптації його до умов інформаційної економіки. Пропонується застосування до управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки не окремого методологічного підходу, а сукупності підходів, що стануть базою для комплексного підходу, який би враховував у собі переваги розглянутих підходів управління та виключав обмеження їх застосування згідно з вимогами інформаційної економіки.

Ключевые слова: анализ, методология, управление, развитие, промышленное предприятие, информационная экономика.

УДК 658.1:334.716

Квілінський О.С.

к.е.н., докторант
Європейський університет

In order to achieve the effectiveness of the development of the industrial enterprise in the conditions of the information economy, the issue of rationality of the formation of information capacities of the enterprise in accordance with the information market space, the level of automation of business processes, resource provision, etc., must first be solved. Solving these issues is the first step in developing and justifying the company's development strategy, which has chosen to take advantage of the market benefits of the information economy. To obtain concrete results of solving the issues rose of particular relevance, the task of determining the methodological approach to development management, the application of which would cover the peculiarities of the development of industrial enterprises in a market economy. The theory of management has several classical approaches to management. Then in the context of managing the development of the enterprise in accordance with the requirements of the information economy, consider the main of them: resource; portfolio marketing; market; hierarchical; institutional systemic; situational; adaptive. In the paper based on the analysis of methodological approaches to the management of the development of industrial enterprises, we can conclude that under information economy conditions, the local use of one or another approach in the enterprise has a number of limitations. The use of the basic postulates of one approach as a base implies the exclusion of the introduction of a different approach. However, the use of a "clean" particular approach will not cover all aspects of the development of an industrial enterprise under information economy conditions. Therefore, it is expedient to use an integrated approach that involves integration of the considered methodological approaches taking into account the peculiarities of managing the development of an industrial enterprise and adapting it to the conditions of the information economy. The paper proposes the application to the management of the development of an industrial enterprise under information economy conditions, not a separate methodological approach, but a set of approaches that will become based on an integrated approach that takes into account the advantages of the management approaches considered and excludes their limitation of using in accordance with the requirements of the information economy.

Key words: analysis, methodology, management, development, industrial enterprise, information economy.

Постановка проблеми. Ефективність розвитку промислового підприємства залежить від багатьох факторів, насамперед управлінського характеру. Для успішного функціонування в зовнішньому середовищі та впровадження обраних проектів розвитку керівництву підприємства необхідно постійно мати в своєму розпорядженні різноманітні дані, які після обробки матимуть форму готових управлінських рішень. Для досягнення ефективності розвитку підприємства промисловості в умовах інформаційної економіки насамперед необхідно вирішити питання щодо раціональності формування інформаційних

потужностей підприємства згідно з інформаційним ринковим простором, рівнем автоматизації бізнес-процесів, ресурсним забезпеченням та ін. Вирішення цих питань є першим кроком у розробленні та обґрунтуванні стратегії розвитку підприємства, що обрало шлях використання ринкових переваг, які несе інформаційна економіка. Для отримання конкретних результатів від вирішення поставлених завдань особливої актуальності набуває завдання з визначення методологічного підходу управління розвитком, застосування якого покривало б особливості розвитку підприємств промисловості в умовах ринкової економіки.

Постановка завдання. Мета статті – аналіз методологічних підходів управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія управління налічує декілька класичних підходів до управління. Далі в контексті управління розвитком підприємства відповідно до вимог інформаційної економіки розглянемо основні з них:

- ресурсний;
- портфельний;
- маркетинговий;
- ринковий;
- ієрархічний;
- інституціональний;
- системний;
- ситуаційний;
- адаптивний.

1. Ресурсний підхід. Цей підхід набув широкого розповсюдження в 90-х роках минулого століття, насамперед у світовій науці та практиці стратегічного та системного управління підприємствами. Зокрема, робота Б. Вернерфельта [1] стала початком для розгляду ресурсного підходу в управлінні через призму унікальності власних ресурсів підприємства, які роблять його несхожим на інші, що стає ефективним інструментом під час використання цих відмінностей в конкурентному середовищі.

Через десятиріччя ця думка в інтерпретації ресурсного підходу виразиться через розмежування здатностей на статичні та динамічні. Згідно з думкою авторів в роботі [2], формування категорії «компетенції» – те, що організація робить краще, ніж конкуренти. Далі розвиток думки про ресурсний підхід знайде продовження у поглибленні основних понять ресурсної концепції:

- фактори виробництва;
- ресурси;
- компетенції;
- ключові компетенції;
- продукти;
- динамічні здатності [2].

Р. Грант, Г. Хамел, К. Прахалад, Д. Колліз, С. Монтгомері, Д. Тіс сформулюють основну тезу в розумінні ресурсного підходу: конкурентні переваги організації визначаються володінням унікальними ресурсами й організаційною здатністю їх формування та розподілу [2].

На думку автора, використання ресурсного підходу в управлінні розвитком промислового підприємства згідно з вимогами інформаційної економіки матиме лише часткове місце, зокрема, у вирішенні питань створення матеріальної, інформаційної бази та забезпечення проведення автоматизації на підприємстві в процесі модернізації виробничої сфери. Основна думка, запропонована авторами в роботі [2], – розглядати конкурентоспроможність

підприємства та ефективність його розвитку через призму унікальності ресурсів, якими воно володіє, що знайде своє застосування під час задоволення підприємством вимог інформаційної економіки за рахунок матеріальної бази для успішного функціонування.

2. Портфельний підхід. Основним призначенням портфельного підходу в управлінні розвитком підприємства є формування сукупності інвестиційних проектів із найбільшою дохідністю та найменшими ризиками. Засновниками цього підходу вважаються Г. Марковець та В. Шарп [3], фокусом уваги яких у межах портфельного підходу були питання збільшення дохідності інвесторів на котировках цінних паперів, де критерієм формування інвестиційного портфеля були такі вимоги:

- забезпечення максимальної прибутковості за заданого рівня ризику;
- забезпечення мінімального ризику за певного рівня прибутковості [3].

На думку автора, такий підхід буде більш ефективним на підприємствах де основним видом діяльності є венчурні проекти, фінансування інноваційних підприємств та ін. проте окремі його положення можуть бути використані під час формування проектів розвитку промислового підприємства у процесі здійснення модернізації виробничої сфери відповідно до вимог інформаційної економіки.

3. Маркетинговий підхід. Цей підхід отримав розвиток з початку 60-х рр. минулого століття безпосередньо в межах стратегічного управління, що мало результативність у діяльності компаній країн із розвиненою економікою. Згідно з [4], суть маркетингового підходу зводиться до такого: стратегічний маркетинг у корпораціях підприємницького типу – це процес перспективної ринкової орієнтації підприємницької діяльності з метою досягнення стійкості конкурентних переваг і підприємницького доходу за допомогою систематичного проведення корпорацією політики створення і реалізації товару (продукції і послуг) більш високої цінності для споживачів, ніж у її конкурентів [4].

Перевагами у використанні маркетингового підходу є орієнтація на споживача, потреби споживачів, пошук замовників, дослідження ринку та конкурентів, що є важливим фактом під час управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, де ефективно позиціонування товару на ринку стає однією з головних конкурентних переваг. Проте одностороннє використання підходу не забезпечить узгодженість інших елементів та складників діяльності підприємства, які не входять до виробничої сфери.

3. Ринковий підхід. Суть цього підходу зводиться до досягнення максимальної ефективності присутності підприємства на ринках збуту, збільшення частки ринку та кола споживачів [5]. Вико-

ристання ринкового підходу в управлінні розвитком буде фокусуватися винятково на дослідженні привабливості того чи іншого ринку для збуту продукції та можливостей підприємства вийти на нього. Серед основних напрямків застосування ринкового підходу можна виділити:

- позиціонування товару;
- розширення кола споживачів;
- аналіз конкурентів;
- вихід на нові ринки;
- встановлення взаємозв'язку між ринковою структурою та особливостями розвитку підприємства.

На нашу думку, використання цього підходу як основного можливе на більш пізніх етапах формування та реалізації стратегії розвитку промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, проте окремі його положення можуть бути використані під час модернізації виробничої сфери з орієнтацією на потенційні ринки збуту в разі прийняття рішення про випуск нових видів продукції.

4. Ієрархічний (структурний) підхід. Сутність ієрархічного підходу полягає в тому, що під час здійснення управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки керівники, виконавці, залучені спеціалісти та фахівці кожного рівня в організаційній структурі підприємства опосередковано або безпосередньо беруть участь у цьому процесі, а тому їхня позиція має велике значення для успішної, ефективної практичної реалізації обраної стратегії розвитку відповідно до вимог зовнішнього середовища [6].

Використання цього підходу буде доцільним під час розроблення організаційного забезпечення управління розвитком промислового підприємства з урахуванням умов інформаційної економіки, де на основі організаційних засобів та методів можна буде досягти збалансованої роботи суб'єктів та об'єктів управління для ефективної реалізації стратегії розвитку та впровадження розроблених механізмів управління.

5. Інституціональний підхід. Сутність цього підходу зводиться до ролі інституціональних структур у макрооточенні промислового підприємства у процесі його розвитку. Особливої уваги такий підхід заслуговує в сучасних умовах, які характеризуються політичною та економічною нестабільністю. Застосування інституціонального підходу в управлінні розвитком промислових підприємств відповідно до вимог інформаційної економіки зводилося до таких напрямів:

- зниження протиріч між економічними інтересами підприємства та інтересами всіх учасників (інститутів) країни;
- отримання дотацій на підтримку під час впровадження стратегічних ініціатив розвитку;
- очікування на лояльність у нормативно-правовому регулюванні діяльності вітчизняних під-

приємств промисловості в умовах інформаційної економіки;

- сприяння встановленню стійких результативних відносин між державними інститутами та бізнесом.

На нашу думку, такий підхід не може бути використаний як основний, тому що за своїм призначенням він не покриває всього спектру питань, що виникають у процесі управління розвитком промислового підприємства. Проте доцільним буде його використання під час розроблення фінансового та організаційного забезпечення впровадження проектів розвитку підприємства в умовах інформаційної економіки.

7. Системний підхід. Суть системного підходу зводиться до основного постулату, що кожна система має розглядатися через призму сукупності взаємозв'язаних та взаємодіючих між собою елементів. Така система має вхід, вихід та зв'язок із зовнішнім середовищем та його елементами. До основних положень системного підходу можна віднести:

- формулювання цілей і встановлення їх ієрархії до початку будь-якої діяльності, пов'язаної з управлінням;
- отримання максимального ефекту у процесі досягнення поставлених цілей шляхом порівняльного аналізу альтернативних шляхів і методів досягнення цілей та здійснення вибору;
- кількісна оцінка цілей та засоби їх досягнення, заснована на всебічній оцінці всіх можливих і планованих результатів діяльності підприємства в процесі його розвитку [8].

Цей підхід є основним під час розроблення будь-якої концепції управління, тому справедливим є його застосування під час формування рівнів та механізмів концепції управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки, де детально мають бути пророблені прямі та зворотні зв'язки із зовнішнім середовищем, у якому функціонує підприємство, встановлення системності обміну даними з учасниками інформаційного простору. Проте використання як основного підходу є обмеженим через проблематичність та надлишкову навантаженість у визначенні пріоритетних системних елементів (чи їх окремих груп), які мають бути використані в управлінні розвитком підприємства.

8. Ситуаційний підхід. Згідно з визначенням [8; 9], ситуаційний підхід орієнтує менеджерів на використання можливостей прямого прикладання науки до конкретних ситуацій та умов. Центральним моментом ситуаційного підходу є ситуація, тобто конкретний набір обставин, які впливають на підприємство в конкретний період часу. Через те, що в центрі уваги опиняється ситуація, ситуаційний підхід підкреслює значущість «ситуаційного мислення». Ситуаційне управління передбачає

прийняття рішень не відповідно до встановлених планів роботи, а в міру виявлення потенційних проблем [8, 9]. Згідно з думкою [10], ситуаційний підхід можна представити через трьохвимірну класифікацію можливих ситуацій підприємства в момент визначення основних напрямів розвитку в умовах інформаційної економіки. Така класифікація дає можливість врахувати максимально повну кількість ситуацій, що можуть відбутися у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства (оцінені за допомогою спеціальної системи оціночних показників).

На нашу думку, використання ситуаційного підходу в управлінні розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки є доцільним з погляду визначення можливих негативних ситуацій, що чинитимуть руйнівний вплив на діяльність підприємства в процесі розвитку та ідентифікації внаслідок кола потенційних ризиків.

9. Адаптивний підхід. Суть адаптивного підходу управління зводиться до підтримки внутрішньої стабільності підприємства в умовах змін, що відбуваються в макрооточенні підприємства. Підтримка цієї стабільності є динамічним явищем, що виражається в пристосуванні підприємства до нових умов функціонування внаслідок змін, що відбулися. У роботі [11, 12] виділяють такі принципи використання адаптивного підходу до управління розвитком підприємства:

- принцип рефлексивності. Цей принцип відображає формування певних реакцій на періодичні (як правило системні) ризики зовнішнього середовища;

- принцип зворотного зв'язку. Цей принцип відображає відгук підприємства на зовнішні і внутрішні ризики: тобто підприємство є не лише акцептором ризиків, а й може само їх продукувати у відповідь на певну соціально-економічну ситуацію;

- принцип інформаційної забезпеченості. Цей принцип передбачає необхідність формування спеціально організованої системи збору та оброблення інформації, необхідної для здійснення адаптивних реакцій підприємства на внутрішні і зовнішні ризики та загрози;

- принцип зовнішнього доповнення. Зазначений принцип передбачає використання нових неформальних методів і процедур, залучення зовнішніх експертів у формалізації управлінських рішень з управління ризиками підприємства;

- принцип об'єктивності і досяжності. Цей принцип передбачає, що під час управління економічними ризиками підприємства необхідно дотримуватися природних та історичних закономірностей, опиратися на реальні та потенційні можливості підприємства, що визначають пріоритетний напрям розвитку підприємства, узгодження

та координацію поведінки підприємства з цілями його розвитку;

- принцип соціальної спрямованості. Цей принцип базується на твердженні, що цілі підприємства як соціально-економічної системи спрямовані не тільки на максимізацію прибутку, а й на досягнення суспільного блага;

- принцип ефективності та оптимальності прийняття рішень. Цей принцип вимагає від керівника досягнення компромісу між оптимальністю й ефективністю;

- принцип відкритості. Зазначений принцип базується на твердженні про те, що ризики зовнішнього середовища викликають відхилення основних показників діяльності підприємства в більший або менший бік і можуть становити або загрозу, або додаткові можливості для підприємства;

- принцип ієрархічності. Цей принцип зумовлений тим, що підприємство є складною системою з безліччю підлеглих підсистем, і тому кожен із факторів, що впливають на підприємство, не може торкатися лише однієї сфери діяльності, а знаходить опосередковане відображення в інших сферах, насамперед у фінансовій [11, 12].

На думку автора, використання адаптивного підходу управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки є доречним з погляду підвищення його гнучкості та пристосовуваності до динамічного ринку в інформаційному просторі.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, на основі проведеного аналізу методологічних підходів управління розвитком промислового підприємства можна дійти висновку, що в умовах інформаційної економіки локальне використання того чи іншого підходу в діяльності підприємства має низку обмежень. Використання основних постулатів одного підходу як базового передбачає виключення впровадження іншого підходу. Проте використання в «чистому вигляді» якогось одного конкретного підходу не забезпечить покриття всіх аспектів розвитку промислового підприємства в умовах інформаційної економіки. Тому доцільним є використання комплексного підходу, що передбачає інтеграцію розглянутих методологічних підходів з урахуванням особливостей управління розвитком промислового підприємства та адаптації його до умов інформаційної економіки.

Пропонується застосування до управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки не окремого методологічного підходу, а сукупності підходів, що стануть базою для комплексного підходу, який би враховував у собі переваги розглянутих підходів управління та виключав обмеження їх застосування відповідно до вимог інформаційної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мочерний С.В. Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: Т. 1. Львів: Світ. 2005. 616 с.
2. Hamel G., Prahalad C.K. *Competing for the Future*. Harvard Business School Press. Boston (Mass.). 1994 p. 358 с.
3. Шарп Уильям Ф., Дж. Александер Гордон, В. Бейли Джеффри. *Инвестиции* / пер. А.Н. Буренин, А.А. Васин. Инфра. М. 2003. XII. 1027 с.
4. Ансофф И. *Стратегическое управление* / пер. с англ.; науч. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. М.: Экономика. 1989. 519 с.
5. Осадник В. Значение интеграции рыночного и ресурсного подходов для стратегического управления предприятием. *Проблемы теории и практики управления*. 2001. № 4. С. 80–86.
6. Мищенко А.П. *Стратегическое управление*. учеб. пособие. Днепропетровск: ДУЭП. 2003. 332 с.
7. Лепа Р.Н. Ситуационный механизм подготовки и принятия управленческих решений на предприятии: методология, модели и методы: моногр. НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. Донецк: Юго-Восток, Лтд, 2006. 308 с.
8. Ансофф И. *Стратегическое управление* / пер. с англ. науч.ред. и авт.предисл. Л. И. Евенко. М.: Экономика. 1989. 519 с.
9. Стадник В.В., Миколюк О.А. Теоретико-методичні підходи до формування системи управління енергоспоживанням машинобудівних підприємств. *Економічний простір*. Дніпропетровськ: ПДАБА. 2010. № 37. С. 248–262.
10. Шатун В.Т. *Основи менеджменту: навчальний посібник*. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. 2006. 376 с.
11. Алексеев С.Б. *Адаптивное управление конкурентоспособностью предприятия: монография*. Донецк: ДонНУЭТ. 2007. 170 с.
12. Козаченко А.В. Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. *Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: монография*. К.: Либра. 2003. 280 с.